ជុំវិញការកាត់ទោស សាដាម ហ៊ូសេន

ភ្លាមៗក្រោយពី សាដាម ហ៊ូសេន ត្រូវបានចាប់ខ្លួននៅថ្ងៃទី១៣ ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០០៣ ចេញពីបន្ទប់ក្រោមដី ជាកន្លែងដែលគាត់លាក់ខ្លួនពួនអាត្មាពីការតាមចាប់របស់កងកម្លាំងពិសេសរបស់អាមេរិក ពិភពលោកចាប់ផ្តើមពិភាក្សាថាតើត្រូវធ្វើដូចម្តេចចំពោះរូប សាដាម ហ៊ូសេន ។ ការនាំខ្លួន សាដាម ទៅកាត់ទោសនៅក្នុងតុលាការយុត្តិធម៌មួយជាការចាំបាច់ក្នុងការផ្តល់យុត្តិធម៌ឲ្យពលរដ្ឋអ៊ីរ៉ាក់ទាំងឡាយដែលបានទទួលរងការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញពី សាដាម ។ ប៉ុន្តែមានបញ្ហាជាច្រើនពាក់ព័ន្ធនឹងវិធីសាស្ត្រក្នុងការកាត់ទោស សាដាម ។ តើសាដាមត្រូវកាត់ទោសនៅក្នុងតុលាការក្នុងស្រុកឬតុលាការអន្តរជាតិ? កាត់ទោសនៅក្នុងប្រទេសអ៊ីរ៉ាក់ ឬនៅតំបន់អព្យាក្រឹតដូចជាទីក្រុងឡាអេ? តើអង្គការសហប្រជាជាតិគួរជាអ្នកចាត់ចែងការងារកាត់ទោសនេះឬក្រុមប្រឹក្សាគ្រប់គ្រងប្រទេសអ៊ីរ៉ាក់ជាអ្នកធ្វើ? ការកាត់ទោសចំពោះបទឧក្រិដ្ឋធ្ងន់ធ្ងរដែលបានកើតឡើងនៅអ៊ីរ៉ាក់ដ៏មានយុត្តិធម៌និងបំពេញទៅតាមបទដ្ឋានច្បាប់អន្តរជាតិ មានសារសំខាន់ចំពោះជនរងគ្រោះ ហើយនឹងជួយពង្រឹងប្រព័ន្ធច្បាប់នៅក្នុងប្រទេសអ៊ីរ៉ាក់ ដែលជាចំណុចចាប់ផ្តើមនៃយុត្តិធម៌ដែលពុំធ្លាប់កើតមានអស់រយៈពេលបីទសវត្សរ៍មកហើយនៅក្នុងប្រទេសអ៊ីរ៉ាក់ ។ ផ្ទុយទៅវិញ ការកាត់ទោសមិនបានត្រឹមត្រូវនឹងជំរុញឲ្យមានការប្រព្រឹត្តអំពើឃោរឃៅតទៅទៀត និងរារាំងដល់ការ

កសាងធម្មាធិបតេយ្យនៅក្នុងប្រទេសអ៊ីរ៉ាក់ ។

ការដាក់ទោសដោយគ្មានតុលាការមិនមែនជាយុត្តិធម៌ទេ វាគ្រាន់តែជាការសងសឹកប៉ុណ្ណោះ ។ ការដាក់ពន្ធនាគារឬប្រហារជីវិត សាដាម ហ៊ូសេន ដោយមិនមានការកាត់ទោសប្រកបដោយយុត្តិធម៌ គឺជាការបដិសេធយុត្តិធម៌ចំពោះជនរងគ្រោះនិងចំពោះសាដាម ខ្លួនឯង ។

ឧក្រិដ្ឋកម្មនៃរដ្ឋាភិបាលបាហ្សរបស់ សាដាម ហ៊ូសេន

តុលាការកាត់ទោស សាដាម ត្រូវតែក្តោបទៅលើរាល់ឧក្រិដ្ឋកម្មដែលបានកើតឡើងនៅក្នុងរយៈពេល៣៥ឆ្នាំនៃការដឹកនាំរបស់ សាដាម ។ ឧក្រិដ្ឋកម្មទាំងនេះរួមបញ្ចូលទាំងអ្វីដែលបានកើតឡើងនៅក្នុងសង្គ្រាមអ៊ីរ៉ាក់-អ៊ីរ៉ង់ ព្រមទាំងការឈ្លានពាននិងការក្តោបក្តាប់របស់អ៊ីរ៉ាក់ទៅលើប្រទេសគុយវ៉ែត ដែលមានទម្រង់ជាឧក្រិដ្ឋកម្មសង្គ្រាមនិងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ។ ប្រទេសអ៊ីរ៉ង់និងគុយវ៉ែតមានសិទ្ធិក្នុងការទាមទារឲ្យនាំយកសាដាមឡើងតុលាការ ប៉ុន្តែផ្នែកសំខាន់នៃការចោទប្រកាន់ សាដាម គឺអំពើឃោរឃៅរបស់ សាដាម នៅលើទឹកដីអ៊ីរ៉ាក់និងទៅលើប្រជាជនអ៊ីរ៉ាក់ ។

រដ្ឋាភិបាលប្រទេសអ៊ីរ៉ាក់ដែលដឹកនាំដោយ សាដាម ត្រូវទទួលខុសត្រូវចំពោះការស្លាប់បាត់បង់ជីវិតប្រជាជនអ៊ីរ៉ាក់ប្រមាណ១ភាគ៤លាននាក់ ។ នៅក្នុងចំណោមសាកសពដែលបានជីកកកាយចេញពីរណ្តៅសពរួមនៅក្នុងប្រទេសអ៊ីរ៉ាក់មកត្រឹមខែធ្នូឆ្នាំ២០០៣ មានសំណល់សពជាតិពន្ធុ ឃើត ចំនួនសែននាក់ដែលបានស្លាប់ដោយការបាញ់ប្រហារនឹងកាំភ្លើងយន្តនិងបំពុលដោយឧស្ម័នគីមីនៅអំឡុងឆ្នាំ១៩៨៨ក្នុងយុទ្ធនាការអាន់ហ្វាល់ ។ ជាតិពន្ធុឃើតទាំងនោះត្រូវបានសម្លាប់ក្រោយពីបានបង្ខំខ្លួនគេចេញពីផ្ទះដោយសារមានការវាយប្រហារដោយអាវុធគីមី ។ ក្នុងរណ្តៅសពរួមនោះ មានជាតិពន្ធុស៊ីតេនិងឃើតដែលត្រូវបានសម្លាប់នៅក្នុងការបះបោរឆ្នាំ១៩៩១ ក្រោយសង្គ្រាមឈូងសមុទ្រពែរ្ស មានជាតិពន្ធុស៊ីតេមួយចំនួនទៀតដែលបានសម្លាប់នៅអំឡុងទសវត្សរ៍ឆ្នាំ១៩៨០ ក្រោមការចោទប្រកាន់ថា បានគាំទ្រប្រទេសអ៊ីរ៉ង់ មានជាតិពន្ធុអារ៉ាប់នៅតំបន់លិចទឹកបានស្លាប់នៅពេលដែលរដ្ឋាភិបាលអ៊ីរ៉ាក់ដណ្តើមយកទឹកដីលិចទឹក និងបំផ្លិចបំផ្លាញចោលវប្បធម៌ដែលបានរក្សាទុកមកអស់រយៈពេលជាច្រើនសតវត្សរ៍ និងមានសាកសពប្រជាជនអ៊ីរ៉ាក់ផ្សេងទៀតដែលបានស្លាប់ដោយសារប្រឆាំងឬត្រូវគេចោទប្រកាន់ថាប្រឆាំងនឹងរដ្ឋាភិបាល សាដាម ហ៊ូសេន ។

ប្រភេទផ្សេងៗនៃតុលាការនិងតុលាការមុនៗ

មានតុលាការបីប្រភេទដែលអាចត្រូវបានបង្កើតឡើងដើម្បីកាត់ទោសអតីតមេដឹកនាំនៃរដ្ឋាភិបាលក្នុងប្រទេសអ៊ីរ៉ាក់ ។

១) តុលាការជាតិចូលរួមដោយព្រះរាជអាជ្ញានិងចៅក្រមជនជាតិអ៊ីរ៉ាក់

ប្រសិនបើអាជ្ញាធរជាតិអាចរៀបចំការកាត់ទោសដែលមានប្រសិទ្ធភាពបានដោយខ្លួនឯងគឺជាករណីដ៏ប្រសើរបំផុត ។ ការកាត់ទោសក្នុងស្រុកអនុញ្ញាតឲ្យជនរងគ្រោះនិងគ្រួសារអាចចូលរួមបានដោយងាយ ។

ជាទូទៅ ការកាត់ទោសព្រហ្មទណ្ឌនៅក្នុងប្រទេសអ៊ីរ៉ាក់ច្រើនតែបានធ្វើឡើងដោយសង្ខេប មានរយៈពេលតែប៉ុន្មានម៉ោងឬយ៉ាងយូរតែប៉ុន្មានថ្ងៃប៉ុណ្ណោះ ។ ជួនកាល បុគ្គលដែលត្រូវចោទប្រកាន់ថាបានប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋត្រូវបានយកទៅដាក់ពន្ធនាគារដោយមិនបានឡើងតុលាការ ។

អ្នកច្បាប់ជនជាតិអ៊ីរ៉ាក់ ដូចជាចៅក្រម ព្រះរាជអាជ្ញា មេធាវី និងបុគ្គលផ្សេងទៀតនៅក្នុងប្រព័ន្ធតុលាការ មិនមានបទពិសោធន៍ក្នុងដំណើរការក្តីដែលមានលក្ខណៈស្មុគស្មាញដូចករណី សាដាម ហ៊ូសេន និងជនផ្សេងទៀតដែលត្រូវចោទប្រកាន់ពីបទរំលោភសិទ្ធិមនុស្សធ្ងន់ធ្ងរទេ ។

២) តុលាការអន្តរជាតិបង្កើតឡើងដោយក្រុមប្រឹក្សាសន្តិសុខអង្គការសហប្រជាជាតិ

ក្រោយពីមានអំពើប្រល័យពូជសាសន៍នៅប៊ូស្នៀ និងរ៉ាន់ដា ក្រុមប្រឹក្សាសន្តិសុខអង្គការសហប្រជាជាតិបានអនុម័តសេចក្តីសម្រេចដើម្បីបង្កើត "តុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិសម្រាប់អតីតប្រទេសយូហ្គោស្លាវី" និង "តុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិសម្រាប់ប្រទេសរ៉ាន់ដា" ។ តុលាការទាំងពីរនេះត្រូវបានចូលរួមមួយផ្នែកធំដោយចៅក្រមព្រះរាជអាជ្ញានិងបុគ្គលិកអន្តរជាតិ ។ ដោយមូលហេតុនយោបាយនិងសន្តិសុខ តុលាការទាំងពីរត្រូវ

បានធ្វើឡើងនៅក្រៅប្រទេសដើម ។ "តុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិសម្រាប់អតីតប្រទេសយូហ្គោស្លាវី" ធ្វើឡើងនៅទីក្រុងឡាអេ រីឯ"តុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិសម្រាប់ប្រទេសរ៉្វាន់ដា" ធ្វើឡើងនៅក្នុងទីក្រុងអារូស្សាប្រទេសតង់ហ្សានី ។ ការធ្វើដូចនេះបានធ្វើឲ្យជនរងគ្រោះពិបាកចូលរួមនៅក្នុងដំណើរការកាត់ទោស ។ ជាទូទៅ តុលាការទាំងពីរបានដំណើរការយ៉ាងល្អ ប៉ុន្តែត្រូវចំណាយអស់ថវិកាច្រើននិងរយៈពេលយូរ ។

៣) តុលាការចម្រុះចូលរួមដោយចៅក្រមជាតិនិងអន្តរជាតិ

ឧទាហរណ៍សំខាន់សម្រាប់តុលាការប្រភេទនេះគឺ"តុលាការពិសេសសម្រាប់ប្រទេសសេរ៉ាឡេអូន" ដែលធ្វើឲ្យមានដំណើរការដោយចៅក្រម ព្រះរាជអាជ្ញា និងបុគ្គលិកជាតិនិងអន្តរជាតិ ។ អ្នកច្បាប់ទាំងនេះកំពុងតែពិនិត្យទៅលើការរំលោភបំពានធ្ងន់ធ្ងរទៅលើច្បាប់មនុស្សធម៌អន្តរជាតិឬច្បាប់សង្គ្រាមធ្វើឡើងក្រោយខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ១៩៩៦ នៅក្នុងសង្គ្រាមស៊ីវិលដ៏រន្ធត់នៅក្នុងប្រទេសសេរ៉ាឡេអូន ។ តុលាការនេះត្រូវបានរំពឹងថានឹងកាត់ទោសជនជាប់ចោទ២០រូបនៃភាគីធ្វើសង្គ្រាមទាំងអស់ដែលទទួលខុសត្រូវខ្ពស់បំផុតចំពោះបទឧក្រិដ្ឋខាងលើ ។

នៅខែសីហា ឆ្នាំ២០០២ តុលាការពិសេសសម្រាប់ប្រទេសសេរ៉ាឡេអូនបានចេញដីកាចោទប្រកាន់ប្រធានាធិបតីប្រទេសលីបេរី ឆាល ថេល័រ កំពុងកាន់អំណាចក្នុងឆ្នាំនោះ សម្រាប់តួនាទីរបស់លោកនៅក្នុងជម្លោះប្រទេសសេរ៉ាឡេអូន ។ ក្រោយមក ថេល័រ បានគេចខ្លួនទៅប្រទេសនីហ្សេរីយ៉ា ដែលតាំងពីពេលនោះមកប្រទេសនេះបានបដិសេធបញ្ជូន ថេល័រ ទៅឲ្យតុលាការប្រទេសសេរ៉ាឡេអូន ។

ទស្សនៈអ្នកច្បាប់ជុំវិញតុលាការកាត់ទោស សាដាម ហ៊ូសេន នៅថ្ងៃទី១០ ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០០៣ ក្រុមប្រឹក្សាគ្រប់គ្រងប្រទេសអ៊ីរ៉ាក់បានប្រកាសអំពីការបង្កើត "តុលាការពិសេសនៃប្រទេសអ៊ីរ៉ាក់សម្រាប់បទឧក្រិដ្ឋប្រឆាំងមនុស្សជាតិ" ដើម្បីកាត់ទោសប្រជាជនអ៊ីរ៉ាក់ទាំងឡាយណាដែលត្រូវបានចោទប្រកាន់ពីឧក្រិដ្ឋកម្មប្រល័យពូជសាសន៍ ឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ឧក្រិដ្ឋកម្មសង្គ្រាម និងឧក្រិដ្ឋកម្មផ្សេងទៀតនៅក្រោមច្បាប់ប្រទេសអ៊ីរ៉ាក់ដែលបានប្រព្រឹត្តឡើងរវាងថ្ងៃទី១៧ ខែកក្កដា ឆ្នាំ១៩៦៨ ដល់ថ្ងៃទី១ ខែឧសភា ឆ្នាំ២០០៣ ។ តុលាការនេះត្រូវបានរិះគន់ចំពោះកង្វះការចូលរួមពីសហគមន៍អន្តរជាតិ ការស៊ើបអង្កេតនិងការតែងតាំងបុគ្គលិកគ្មានតម្លាភាព ។

នៅថ្ងៃទី១៦ ខែមករា ឆ្នាំ២០០៤ អង្គការសង្កេតការណ៍សិទ្ធិមនុស្សបានផ្ញើលិខិតពីរច្បាប់ទៅសហរដ្ឋអាមេរិកនិងចក្រភពអង់គ្លេស ស្តីអំពីច្បាប់របស់ "តុលាការពិសេសនៃប្រទេសអ៊ីរ៉ាក់សម្រាប់បទឧក្រិដ្ឋប្រឆាំងមនុស្សជាតិ" ។

អង្គការសង្កេតការណ៍សិទ្ធិមនុស្សជឿជាក់ថា លក្ខន្តិកៈច្បាប់តុលាការអ៊ីរ៉ាក់ខ្វះខាតបទបញ្ញត្តិសំខាន់ៗមួយចំនួនដើម្បីធានាថាការកាត់ក្តីនឹងត្រូវធ្វើឡើងសមស្របទៅតាមបទដ្ឋានសិទ្ធិមនុស្សអន្តរជាតិជាមូលដ្ឋាន ។ កង្វះខាតទាំងនោះមានដូចខាងក្រោមៈ

១) លក្ខន្តិកៈច្បាប់របស់តុលាការពិសេសមិនបានធានាឲ្យតុលាការនេះមានសមត្ថភាពគ្រប់គ្រាន់ដូចដែលបានទាមទារដោយមាត្រា១៤នៃកតិកាសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីអំពីសិទ្ធិពលរដ្ឋនិងសិទ្ធិនយោបាយ តាមរយៈការមិនចែងថា ចៅក្រមនិងព្រះរាជអាជ្ញាត្រូវមានបទពិសោធន៍ក្នុងរឿងក្តីឧក្រិដ្ឋកម្មស្មុគស្មាញ ឬរឿងក្តីពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការរំលោភសិទ្ធិមនុស្សធ្ងន់ធ្ងរ ។ លើសពីនេះ លក្ខន្តិកៈច្បាប់នេះបានហាមប្រាមមិនឲ្យមានការតែងតាំងព្រះរាជអាជ្ញាឬចៅក្រមស៊ើបអង្កេតបរទេសដែលមានបទពិសោធន៍គ្រប់គ្រាន់ឲ្យមកចូលរួមនៅក្នុងរឿងក្តីទាំងនេះទេ ។

២) លក្ខន្តិកៈច្បាប់តុលាការពិសេសមិនបានហាមប្រាមមិនឲ្យមានទោសប្រហារជីវិត ។ ច្បាប់សិទ្ធិមនុស្សអន្តរជាតិដូចបានចែងនៅក្នុងមាត្រាទី៦នៃកតិកាសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីអំពីសិទ្ធិពលរដ្ឋនិងសិទ្ធិនយោបាយ គាំទ្រដល់ការលុបចោលទោសប្រហារជីវិត ។ ម្យ៉ាងវិញទៀត ការទទួលស្គាល់របស់ប្រទេសជាច្រើនថ្មីៗនេះថាទោសប្រហារជីវិតរំលោភលើសិទ្ធិមនុស្សជាមូលដ្ឋាន បានជំរុញឲ្យមានចលនានៅជុំវិញពិភពលោកឲ្យបំបាត់ចោលទោសប្រហារជីវិត ។

៣) លក្ខន្តិកៈច្បាប់តុលាការពិសេសមិនបានធានាឲ្យបាននូវការបង្ហាញថាមានទោសដោយគ្មានវិមតិសង្ស័យ (ពិរុទ្ធត្រូវតែបកស្រាយឲ្យលើសពីការងឿងឆ្ងល់) ។ គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិ

មនុស្សអង្គការសហប្រជាជាតិបានថ្លែងនៅក្នុងយោបល់ទូទៅរបស់ខ្លួនទៅលើមាត្រាទី១៤ ចំណុចទី៧នៃកតិកាសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីអំពីសិទ្ធិពលរដ្ឋនិងសិទ្ធិនយោបាយថា "តាមហេតុផលនៃការសន្និដ្ឋានជាមុនថាគ្មានទោស ការបង្ហាញភស្តុតាងគាំទ្រការចោទប្រកាន់ជាបន្ទុករបស់ភាគីដើមចោទ ហើយចុងចោទអាចទទួលប្រយោជន៍ពីការងឿងឆ្ងល់ (ប្រយោជន៍ពីភាពមិនដាច់ស្រេច) ។ គ្មានអំពើពិរុទ្ធណាមួយអាចត្រូវបានប្រកាសទេ លុះត្រាតែការចោទប្រកាន់ត្រូវបានបកស្រាយបញ្ជាក់ដោយគ្មានវិមតិសង្ស័យ" ។

៤) លក្ខន្តិកៈច្បាប់តុលាការពិសេសបានអនុញ្ញាតឲ្យយកច្បាប់និងនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌអ៊ីរ៉ាក់ទៅបំពេញឲ្យទ្រឹស្តីច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌការទទួលខុសត្រូវរបស់បុគ្គលចំពោះបទឧក្រិដ្ឋនិងការទទួលទណ្ឌកម្ម ដែលមិនបានរៀបរាប់នៅក្នុងលក្ខន្តិកៈច្បាប់តុលាការពិសេស ។ ច្បាប់ប្រទេសអ៊ីរ៉ាក់មានបញ្ញត្តិដែលខុសនឹងបទដ្ឋានអន្តរជាតិ ឧទាហរណ៍ដូចជាការអនុញ្ញាតឲ្យមានការសារភាពដោយបង្ខំ និងការមិនឲ្យមានវត្តមានមេធាវីក្នុងពេលសួរចម្លើយនៅក្រោមកាលៈទេសៈខ្លះ ។

បញ្ញាជនមួយចំនួនពោលថា អ្វីដែលបានកើតឡើងនៅក្នុងប្រទេសអ៊ីរ៉ាក់មិនប្រាកដថាជាបញ្ហារបស់អ៊ីរ៉ាក់ហើយត្រូវដោះស្រាយដោយច្បាប់អ៊ីរ៉ាក់តែមួយនោះទេ ។ នៅក្រោមច្បាប់អន្តរជាតិ អំពើឃោរឃៅរបស់អ៊ីរ៉ាក់ជាបទឧក្រិដ្ឋប្រឆាំងមនុស្សជាតិ រួមទាំងអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ផងដែរ ទោះបីជាអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ជាអំពើមួយដែលពិបាកនឹងបង្ហាញឲ្យឃើញបន្តិចតាមរយៈបទបញ្ញត្តិនៅក្នុងអនុសញ្ញាប្រល័យពូជសាសន៍ក៏ដោយ ។

ទោះបីជាតុលាការកាត់ទោស សាដាម មានទម្រង់យ៉ាងណាក៏ដោយ តុលាការនោះត្រូវតែមើលឃើញថាមានភាពយុត្តិធម៌និងមានតម្លាភាព ។ មានន័យថា ទោះបីតុលាការនោះត្រូវធ្វើឡើងនៅទីណានិងដោយនរណា តុលាការនោះត្រូវបង្កើតឡើងឲ្យបានត្រឹមត្រូវនិងមាននីតិវិធីបំពេញទៅតាមលក្ខខណ្ឌច្បាប់អន្តរជាតិ ។ សិទ្ធិមានដំណើរការច្បាប់ត្រឹមត្រូវរបស់បុគ្គលម្នាក់ដែលផ្តល់ដោយកតិកាសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីអំពីសិទ្ធិពលរដ្ឋនិងសិទ្ធិនយោបាយអនុម័តឆ្នាំ១៩៦៦ ត្រូវតែគោរព ។

អ្នកខ្លះផ្តល់យោបល់ថា ការកាត់ទោស សាដាម គួរធ្វើឡើងនៅក្នុងតុលាការអន្តរជាតិ ប៉ុន្តែមិនមែនតុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិទេ ពីព្រោះតុលាការនេះពុំមានសមត្ថកិច្ចកាត់ទោស ។ ប្រទេសអ៊ីរ៉ាក់មិនបានផ្តល់សច្ចានុម័តដល់លក្ខន្តិកៈច្បាប់តុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិទេ ទោះបីជាបានផ្តល់ ក៏មាត្រាទី១១នៃលក្ខន្តិកៈនោះបានហាមប្រាមតុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិមិនឲ្យប្រើប្រាស់ច្បាប់របស់ខ្លួនកាត់ទោសឧក្រិដ្ឋកម្មទាំងឡាយដែលបានធ្វើឡើងមុនពេលលក្ខន្តិកៈនោះមានសុពលភាពកាលពីឆ្នាំ ២០០២ ។ តុលាការអន្តរជាតិផ្សេងៗទៀតក៏គ្មានសមត្ថកិច្ចដែរ ដូច្នេះតុលាការពិសេសថ្មីមួយត្រូវតែបង្កើតឡើងសម្រាប់ប្រទេសអ៊ីរ៉ាក់ ។

សហគមន៍សិទ្ធិមនុស្សអន្តរជាតិមិនគាំទ្រតុលាការដែលបង្កើតឡើងដោយប្រទេសអ៊ីរ៉ាក់ខ្លួនឯងទេដែលព្រួយបារម្ភថាវាអាចក្លាយជា"ការកាត់ទោសមានតែរូប" ហើយ សាដាម អាចត្រូវកាត់ទោសប្រហារជីវិត ។

ក្រុមប្រឹក្សាសន្តិសុខអង្គការសហប្រជាជាតិមានអំណាចបង្កើតតុលាការថ្មីមួយសម្រាប់កាត់ទោស សាដាម តាមទម្រង់ដូចគ្នាទៅនឹងការកាត់ទោស ស្លូបូដាន់ មីឡូសឺវិក និងអតីតមេដឹកនាំអំពើប្រល័យពូជសាសន៍នៅរ៉ាន់ដា ។ ជម្រើសនេះមានការទាក់ទាញជាងជម្រើសផ្សេង ។

មានការជំទាស់ទៅលើមតិខាងលើ ។ សាដាម ត្រូវតែទទួលការចោទប្រកាន់ដំបូងបង្អស់ចំពោះឧក្រិដ្ឋកម្មដែលបានកើតឡើងនៅក្នុងប្រទេសអ៊ីរ៉ាក់ ហើយចំពោះការចោទប្រកាន់បែបនោះ ការកាត់ទោសនៅក្នុងប្រទេសមានភាពសមស្របជាង ។ តុលាការសម្រាប់ប្រទេសរ៉ាន់ដាត្រូវទទួលការរិះគន់យ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរចំពោះការចំណាយពេលវេលាកាត់ទោសយូរពេក ចំពោះការកាត់សេចក្តីទៅលើឧក្រិដ្ឋកម្មតែមួយផ្នែកតូចនៃអ្វីដែលបានកើតឡើងនៅក្នុងអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ឆ្នាំ១៩៩៤ និងចំពោះការទីតាំងនៅក្រៅប្រទេសដែលឆ្ងាយពីប្រជាជនរ៉ាន់ដា ។ ហេតុនេះ ប្រសិនបើការកាត់ទោស សាដាម នឹងត្រូវធ្វើឡើងដើម្បីឲ្យមានការធូរស្បើយក្នុងអារម្មណ៍ដល់ប្រជាជនអ៊ីរ៉ាក់ ការកាត់ទោសនោះគួរតែធ្វើឡើងនៅក្នុងប្រទេសអ៊ីរ៉ាក់ប្រសិនបើអាចធ្វើទៅបាន

ប៉ុន្តែមិនមែនមានន័យថាត្រូវតែកាត់ទោសត្រឹមតែបទល្មើស ដែលមានចែងនៅក្នុងច្បាប់ប្រទេសអ៊ីរ៉ាក់នោះទេ ពីព្រោះ «តុលាការពិសេសនៃប្រទេសអ៊ីរ៉ាក់សម្រាប់បទឧក្រិដ្ឋប្រឆាំងមនុស្សជាតិ» មានសមត្ថកិច្ចលើបទឧក្រិដ្ឋមួយចំនួនដែលមានចែងនៅក្នុងច្បាប់តុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិ ។

ចំណុចសំខាន់បំផុតដែលត្រូវពិចារណានោះគឺថា វាមិនមែនត្រឹមតែជាសិទ្ធិប៉ុណ្ណោះទេ ប៉ុន្តែជាការទទួលខុសត្រូវរបស់រដ្ឋនីមួយៗក្នុងការប្រើប្រាស់អំណាចព្រហ្មទណ្ឌរបស់ខ្លួនទៅលើបទឧក្រិដ្ឋនៅក្រោមច្បាប់អន្តរជាតិដែលប្រព្រឹត្តឡើងដោយពលរដ្ឋរបស់ខ្លួន ។ នេះគឺជាកត្តាចម្បងនៃអធិបតេយ្យភាពជាតិ ។

ប្រាកដណាស់ ការកាត់ទោសនៅក្នុងប្រទេសអ៊ីរ៉ាក់ពិតជាមានបញ្ហា ។ ប្រព័ន្ធយុត្តិធម៌របស់ប្រទេសអ៊ីរ៉ាក់គ្មានបទពិសោធន៍គ្រប់គ្រាន់ក្នុងការកាត់ទោសបែបនេះ ។ ក្រោយពីបានបង្កើតតុលាការសម្រាប់ប្រទេសរ៉្វាន់ដានិងអតីតយូហ្គោស្លាវី យើងដឹងថា ការកាត់ទោសឧក្រិដ្ឋកម្មប្រល័យពូជសាសន៍ឬឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិអាចជាការងារមួយដ៏ស្មុគស្មាញដែលទាមទារឲ្យអ្នកច្បាប់ទទួលបន្ទុកមានជំនាញនិងបទពិសោធន៍ខ្ពស់ ។ ហេតុនេះ ការទាមទារឲ្យមានយុត្តិធម៌ក្នុងការកាត់ក្តីត្រូវតែធានាឲ្យបានតាមមធ្យោបាយផ្សេងដូចជាការចូលរួមពីសហគមន៍អន្តរជាតិជាដើម ។ ទោសប្រហារជីវិតដែលបានដកចេញពីច្បាប់អ៊ីរ៉ាក់ដោយអាជ្ញាធរសម្ព័ន្ធមិត្តបណ្តោះអាសន្នតែអាចអនុម័តមកវិញដោយរដ្ឋាភិបាលអ៊ីរ៉ាក់ថ្មីអាចជាបញ្ហាមួយនៃនីតិវិធីច្បាប់នៃតុលាការកាត់ទោស សាដាម ហើយអាចរារាំងមិនឲ្យរដ្ឋមួយចំនួនចូលរួម ។ ប្រសិនបើបញ្ហាទាំងប៉ុន្មានខាងលើត្រូវបានជម្នះការកាត់ទោសនៅក្នុងប្រទេសអ៊ីរ៉ាក់ នឹងនាំមកនូវយុត្តិធម៌និងផ្តល់ឱកាសឲ្យប្រទេសអ៊ីរ៉ាក់ធ្វើដំណើរទៅមុខឆ្ងាយពីអតីតកាលរបស់ខ្លួន ។

ការវិវត្តន៍ក្រោយៗទៀត

សាឡិម ឆាឡាប៊ី អាយុ៤១ឆ្នាំត្រូវបានតែងតាំងដោយក្រុមប្រឹក្សាគ្រប់គ្រងប្រទេសអ៊ីរ៉ាក់ឲ្យដឹកនាំការងារតុលាការ ។ ឆាឡាប៊ី ពោលថា ជនជាតិអ៊ីរ៉ាក់ប្រមាណ១០០ទៅ២០០នាក់ដែលជាសមាជិកនៃរបបផ្តាច់ការរបស់ សាដាម ដែលបានដឹកនាំប្រទេសអស់រយៈពេល៣៤ឆ្នាំ អាចត្រូវនាំឡើងតុលាការ ។ ឆាឡាប៊ី បានទទួលការអប់រំនៅសាកលវិទ្យាល័យយ៉េលសហរដ្ឋអាមេរិកខាងផ្នែកច្បាប់មនុស្សធម៌អន្តរជាតិនិងហិរញ្ញវត្ថុ ។ ឆាឡាប៊ី ជាសមាជិកគណៈមេធាវីនៅទីក្រុងញូវយ៉ក និងជាក្មួយរបស់ អាម៉ាត់ ឆាឡាប៊ី ដែលជាសមាជិកមួយរូបនៃក្រុមប្រឹក្សាគ្រប់គ្រងប្រទេសអ៊ីរ៉ាក់ ។

សាឡិម ឆាឡាប៊ី បានបញ្ជាក់ថា ជនសំខាន់មួយរូបដែលអាចនាំឡើងតុលាការមុនគេ គឺបងប្អូនជីដូនមួយរបស់ សាដាម ឈ្មោះ អាលី ហាស់សាន់ អាល់ម៉ាជីឌ (ហៅក្រៅថា អាលីអាវុធគីមី) ដែលបានដឹកនាំយុទ្ធនាការអាន់ហ្វាល់ឆ្នាំ១៩៨៨ប្រឆាំងជាតិពន្ធុឃើត ដែលមានមនុស្សរាប់ពាន់នាក់បានស្លាប់ដោយសារអាវុធគីមី ។

ថវិកាសម្រាប់ចំណាយទៅលើការងារតុលាការអ៊ីរ៉ាក់មានចំនួន៧៥លានដុល្លារសម្រាប់ឆ្នាំ២០០៤-០៥ ។

ហ្សាក់ វែរហ្សេស អាយុ៨០ឆ្នាំ បានថ្លែងថា ក្មួយរបស់ សាដាម ហ៊ូសេន ឈ្មោះ អាលី អាល់ទីគ្រីទី បានសរសេរសំបុត្រផ្តល់សិទ្ធិឲ្យគាត់ការពារក្តី សាដាម ហ៊ូសេន ។ មេធាវីជនជាតិបារាំងរូបនេះបានការពារក្តីឲ្យ ស្លូបូដាន់ មីឡូសេវីក, ខ្លូក បាប៊ី (មន្ត្រីណាហ្ស៊ីក្នុងសង្គ្រាមលោកលើកទីពីរ) និងមេដឹកនាំភេរវករ កាឡូស ឌឹ ចេកកាល់ ។ ហ្សាក់ ពោលថា «ប្រសិនបើមានឧក្រិដ្ឋកម្មសង្គ្រាមកើតឡើងនៅក្នុងប្រទេសអ៊ីរ៉ាក់ លោក ដូណាល់ រ៉ាំស្វែល (រដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងការពារជាតិអាមេរិក)ក៏ពាក់ព័ន្ធដែរ ។ ដូណាល់ រ៉ាំស្វែល គួរតែនាំឡើងតុលាការដូច សាដាម ហ៊ូសេន ដែរ ។ ហ្សាក់ លើកពីសំណួរដែលពាក់ព័ន្ធសម័យមុនសង្គ្រាមឈូងសមុទ្រពែរ្សដែលមានអំពើឃោរឃៅធ្ងន់ធ្ងរជាងគេកើតឡើងក្រោមអំណាច សាដាម ហ៊ូសេនថា «នៅពេលដែលលោកខាងលិចជំរុញឲ្យ សាដាម វាយលុកចូលប្រទេសអ៊ីរ៉ង់ តើ សាដាម ទទួលអាវុធពីណាមក?»

កាលបរិច្ឆេទច្បាស់លាស់នៃការកាត់ទោសមិនទាន់ត្រូវបានកំណត់នៅឡើយទេ ។

សំយោគចេញពីអត្ថបទសារព័ត៌មានដោយ អេង គុកថាយ

ហ